

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת ויצא תשע"א

מעלת לשון הקדש

אין שום אפשרות לחזור לקדושה למי שבא בשער זה. לכן היתה חשיבות רבה לכך שלא שינו את לשונם והקפידו לדבר בלשון הקודש. הרמב"ם והרמב"ן נחלקו ביניהם, למה נקראת לשון הקודש בשם זה, ומהי הקדושה שיש בה³, אבל סוף סוף לשון זו היא לשון קדושה, והדיבור בה משפיע על מחשבתו של האדם, שתהיה קדושה יותר. ע"י זה לא התרחקו ישראל לגמרי מן הקדושה.

מתי לא רצוי להשתמש בלשון הקודש?

מתי משפיעה לשון הקודש קדושה על האדם? רק אם משתמש בה לטובה - לענייני קדושה, או לענייני הרשות. לא כשמשתמש בה לדברים שליליים.

הרמב"ם כותב (בפירוש המשניות עמ"ס אבות פ"א מ"ז), שישנם חסידים מאנשי תורתנו, שאינם מוכנים בסעודות מצוה לשמוע שירים בלשון לע"ז גם אם תוכנם משובח, ולעומת זאת מוכנים לשמוע שירים בלשון הקודש גם אם תוכנם שלילי. הרמב"ם מכנה גישה זו "סכלות גמורה". כי דברים משובחים, כדברי תורה חכמה ומוסר, ראויים להאמר ולהשמע גם אם הם נאמרים בלשון לע"ז. ולעומת זאת, דברים מגונים ופחותים, גם בלשון הקודש אין ראוי לאמרם. אדרבה - כותב הרמב"ם - שמיעת דברים פחותים בלשון הקודש, גרועה יותר מאשר שמיעתם בלשון לע"ז, כי השימוש בלשון הקודש לעניינים פחותים ופסולים מהווה פגיעה בקדושתה. אין שום מעלה בשימוש בלשון הקודש לדברים פסולים, אלא רק להפך.

וכאמור, מצד שני, גם דברי חכמה ודברי תורה שנאמרו שלא בלשון הקודש יש לכבד ולהעריך. הרמב"ם עצמו, הרי כתב חלק מספריו בערבית. את ספרו העיקרי (משנה תורה) כתב בלשון הקודש, אבל חלק מספריו (כגון, את פירוש המשניות) כתב בלשון ערבית, מפני שזו היתה הלשון המדוברת במקומו, ומה התועלת לכתוב ספרים בשפה שרבים לא יוכלו להבינה? אבל בכל זאת רואים, ששאר חכמי ישראל כתבו בדרך כלל בלשון הקודש, מפני שרק לשון הקודש משפיעה עלינו קדושה, ולא לשונות אחרים.

למה גזרו תענית על תרגום התורה ליונית?

אנו מתקרבים אל ימי החנוכה, הימים שנקבעו להלל ולהודאה לה' על הנס של נצחון החשמונאים על היוונים. מה רצו היוונים? היוונים רצו "רק" שני דברים: "להשכיחם תורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך". "להעבירם מחוקי רצונך" - פירושו שלא יקיימו מצוות. לכן גזרו על השבת, על המילה, על ראש חודש, ועל מצוות אחרות. ו"להשכיחם תורתך" - פירושו לגרום לשכחת התורה. "וְחָשַׁךְ [על פני תהום] (בראשית א, ב) - זו וְחָשַׁךְ,

יעקב אבינו לא משנה את לשונו בבית לבן

התורה מספרת על יעקב ולבן: "וַיִּקְחוּ אֶבְנִים וַיַּעֲשׂוּ גֵל... וַיִּקְרָא לוֹ לְבָן יֶגֶר שְׁהִדְוָתָא, וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גֵלְעָד" (בראשית לא, מו-מז). וקשה: הרי יעקב ולבן משוחחים ביניהם כמה פעמים בפרשתנו. שיחות אלו נערכו מן הסתם בארמית, שהיתה שפת המדינה של חרן. אף על פי כן, כשהתורה מספרת לנו על שיחות אלו, היא אינה מביאה את הדברים בשפה המקורית ואח"כ מתרגמת אותם ללשון הקודש, אלא מתארת את השיחה בלשון הקודש בלבד, ואנו מבינים כבר מעצמנו, שבפועל נערכה השיחה בארמית. כך גם במקומות אחרים בתורה. למשל, כשמשא מדבר עם פרעה, ודאי שוחח עמו במצרית [פרעה הרי לא ידע את לשון הקודש (סוטה לו, ב; רש"י בראשית נ, ו)], וכשבלק ובלעם משוחחים ביניהם, ודאי שוחחו ביניהם במואבית. ובכל זאת, כשהתורה מספרת על השיחות האלו, היא אינה מביאה את הדברים בשפה המקורית שבה נאמרו, אלא בלשון הקודש. מדוע א"כ כאן, בפרשתנו, התורה מאריכה ואומרת "וַיִּקְרָא לוֹ לְבָן יֶגֶר שְׁהִדְוָתָא, וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גֵלְעָד"? הרי "יֶגֶר שְׁהִדְוָתָא" הוא "גֵלְעָד" בארמית, ואם כן די היה לומר: "ויקראו לו יעקב ולבן גֵלְעָד", ומזה כבר היינו מבינים מעצמנו, שיעקב קרא לגל "גֵלְעָד" בלשון הקדש, ולבן קרא לו "יֶגֶר שְׁהִדְוָתָא" בארמית.

חשבתי לומר, שכנראה רצתה התורה להדגיש כאן, שגם אחרי עשרים שנה שיעקב יושב בבית לבן בארם נהרים, וכבר שולט מן הסתם היטב בשפה הארמית, והשעה היא שעת התפייסות וקירוב הדעת בין יעקב ללבן, אף על פי כן יעקב לא משנה את לשונו. כשצריך לדבר עם לבן, הוא מדבר איתו בשפה שלבן מבין, וקורא לגל "יֶגֶר שְׁהִדְוָתָא"; אבל בינו לבין עצמו ובשיחתו עם בני ביתו - "ויעקב קרא לו גֵלְעָד". הוא אינו משנה את לשונו, ומקפיד לדבר רק בלשון הקדש¹.

ומעשה אבות - סימן לבנים. כשבני יעקב יורדים אח"כ למצרים, למרות שבהרבה דברים היו שקועים בטומאת מצרים, בדבר הזה היו זהירים, שלא לשנות את לשונם. כשיש צורך לדבר עם הנוגש המצרי - מדברים איתו במצרית. וכשצריך לקנות במכולת - מדברים עם המוכר במצרית². אבל בינם לבין עצמם - ישראל מדברים בלשון הקדש. לא במצרית. ובאמת, חז"ל מוסרים לנו, שאחד הדברים שבגללם זכו ישראל להגאל ממצרים, הוא הדבר הזה, שלא שינו את לשונם, והקפידו לדבר רק בלשון הקודש (במדב"ר כ, ט).

מה החשיבות בדיבור בלשון הקודש, שבגלל זה נגאלו ישראל ממצרים? החשיבות בזה היא, שעל ידי זה נשארה להם דבקות מסוימת בקדושה. הרי ישראל היו שקועים במצרים במ"ט שערי טומאה, וכמעט שקעו גם בשער החמישים, שכבר

התורה בלשון המדינה. אבל למעשה הכוונה היתה הפוכה - לא לקרב את היהודים הגרמנים לתורה, אלא לקרב את היהודים הגרמנים לגרמנית ולגויים הגרמנים; שלא ילמדו את לשון הקדש, ועל ידי זה יתנתקו מהתורה שבעל פה, מן המשנה, מן הגמרא ומן הפוסקים, שאותם לא תרגמו ה"משכילים" לגרמנית! ... אח"כ רצו להנהיג גם תפילות בגרמנית. כמובן, אם מנהיגים תפילות בגרמנית, משתדלים גם שימצאו חן בעיני הגויים: מוחקים את ציון וירושלים מהתפילה (עי' משנ"ב ס"ק"א ס"ק י"ג), מחליפים את השבת ביום ראשון, ועוד כל מיני "תיקונים" כאלו, כל אחד לפי מדרגת ההתבוללות שלו. והכל התחיל מקירוב ישראל ללשון הגויים - מתרגום התורה לגרמנית! זה היה חלק מתהליך ההתבוללות הנורא שהיה באשכנז.

נצחון החשמונאים על היונים - חלקי בלבד

כפי שהזכרנו, ליונים היו שתי מטרות בגזרותיהם: "להשכיחם תורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך". והנה, בעוד שפְּעֻנֵן של "להעבירם מחוקי רצונך" הנצחון על יון היה מוחלט - שכן לאחר נצחון החשמונאים, כל יהודי היה יכול לשמור שבת, למול את בנו, להניח תפילין ולקיים כל מצוה שיחפוץ - הרי שפְּעֻנֵן של "להשכיחם תורתך", הנצחון לא היה מוחלט. תרגום התורה ליונית נשאר, וגם שכחת התורה התגברה מימות יון.

חז"ל מוסרים לנו, שמימות משה רבינו עד ימות יוסי בן יועזר [שחי בתקופת גזירות יון, ונהרג על ידם על קידוש השם (ב"ר סה, כב)] "היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). כלומר, "לא היה מחלוקת בחכמי ישראל, וכולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה בסיני" (רש"י סוטה מז, א ד"ה האשכולות). אמנם בימי אבלו של משה רבינו נשכחו שלשת אלפים הלכות, אבל מה שלא נשכח - נלמד כמו שקיבל משה רבינו (תמורה שם): "תורה באמיתה, בלי דופי ושכחה ומחלוקת" (רש"י סוטה מז, ב ד"ה שהכל בו). אם בכל זאת התעוררה מחלוקת - הכריעו בה על פי הרוב, המועטים היו מסכימים לדברי המרובים, ונתבטלה המחלוקת (הגהות הגר"א תמורה טז, א סק"א). ואולם, "מכאן ואילך - לא היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). בימות יוסי בן יועזר נוצרה לראשונה מחלוקת שלא הצליחו להכריע בה במשך כמה דורות - האם לסמוך על ראש קרבן שקרב ביום טוב, או לא לסמוך עליו (משנה חגיגה טז, א). הגמרא אומרת, שמחלוקת זו נתהוותה בסוף ימיו של יוסי בן יועזר, שאז נתמעטו הלבבות והתחילה שכחת התורה (תמורה טו, ב - טז, א).

לאחר כמה דורות, אנו שומעים כבר על מחלוקות נוספות בלתי מוכרעות. בימי שמאי והלל נוספו עוד שלש מחלוקות שלא הצליחו להגיע בהן להכרעה, ובימי תלמידיהם של שמאי והלל "רבו התלמידים שלא שמשו את רבותיהם כל צרכן, ורבו המחלוקות בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות" (ירוש' שם, וסוטה מז, ב).

והיום - המצב גרוע הרבה יותר. התורה קרועה היום לא רק לשתי תורות, אלא למאה תורות! זה נוהג לפי הגר"א, וזה לפי ר"ת, זה לפי הרמב"ם וזה לפי הבית יוסף ושאר גדולי ישראל. בעקבות החורבן והגלויות השונות וביטול הסנהדרין, נעשתה

ההחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיה" (ב"ר ב, ד). "חֲשֵׁךְ" - אותיות "שכח". התורה היא אור, וכששוכחים את התורה - זהו חושך.

אחד הדברים הראשונים שמלכות יון עשתה כדי "להשכיחם תורתך" וכדי להביא חושך לעולם [אולי לא התכוננו לזה, אבל למעשה זה מה שנגרם מכך] היה - שתלמי מלך מצרים (ממלכי יון) לקח שבעים ושנים זקנים, ודרש מהם לתרגם עבורו את התורה ליונית. הוא הושיב כל אחד מהם בחדר נפרד (כדי שלא יוכלו "לתאם גרסאות" ביניהם), אבל הקב"ה נתן עצה בלבם, והסכימו כולם לדעה אחת, לתרגם את התורה בשינויים מסויימים [בגלל חששות שונות שהיו להם, אם יתרגמו את התורה באופן מדוייק (עי' מגילה ט, א-ב)]. באופן ניסי הכניסו כל שבעים ושנים הזקנים בתרגומם את אותם השינויים! לכאורה היה צריך לקבוע יום טוב על נס כזה, ששבעים ושנים זקנים כיוונו לדבר אחד בלי להתייעץ ביניהם. אבל חז"ל לא קבעו יום טוב לזכר המאורע הזה, אלא תענית! ביום בו אירע הנס הזה - ביום ח' בטבת - בא חושך לעולם שלשה ימים (עי' טור ושו"ע או"ח סי' תקפ"ס ב), והוא אחד הימים המוזכרים במגילת תענית, כימים שארעו בהם צרות לאבותינו, ושראו להתענות בהם (שם). אנו איננו נוהגים לצום ביום הזה, אבל בסליחות האשכנזיות לעשרה בטבת מזכירים גם את הענין הזה, שיום ח' בטבת נקבע ליום תענית על תרגום התורה ליונית.

מה כל כך נורא בתרגום התורה לשפה אחרת? למה קבעו חז"ל תענית על כך? כנראה שחז"ל הבינו, שתרגום התורה ליונית יגרום לכך, שיהודים היושבים במצרים או בשאר הארצות היוניות, לא יטרחו עוד ללמוד את לשון הקודש! אם התורה מתורגמת ליונית, למה לטרוח ללמוד את לשון הקודש? די לדעת את השפה היונית, שבה אפשר גם לדבר עם השכנים הגויים, וגם ללמוד את התורה (המתורגמת...!) ממילא, כמה רעות עלולות לצמוח מזה: א' לשון הקודש עלולה להשתכח; ב' התורה לא תהיה נלמדת באותה הקדושה כמו שנלמדה עד עכשיו. אמנם גם תורה שנלמדת ביונית היא קדושה, אבל אין זו אותה הקדושה כמו לימוד בלשון הקודש; ג' הרבה מדרשות חז"ל לא ניתנות להבנה כאשר התורה מתורגמת ליונית, שכן הרבה מדרשות חז"ל בנויות על דקדוק הלשון, על גימטריאות, על ראשי תיבות, על חסרות ויתרות, ועל הרבה דברים אחרים שאי אפשר לתרגמם לשפה אחרת⁴; ד' תרגום התורה ליונית עלול להוות פתח גדול להתבוללות. כשמתרגלים לדבר בשפת הגויים, נפגשים עם מושגים ורעיונות של הגויים שטבועים בְּשֵׁפָה, ומקבלים לאט לאט את השקפת הגויים בדברים מסויימים. כמובן, זהו דבר גרוע, שישראל שבדור הוא יקבלו את תרבות יון. על זה אח"כ נלחמו החשמונאים, לסלק את תרבות יון שקנתה לה שבייתה באומה הישראלית. הסיבות הללו, הן שגרמו כנראה לחז"ל לתקן תענית על תרגום התורה ליונית.

גם בדורות האחרונים, אחת משיטות ה"משכילים" באירופה לשבש את בית ישראל היתה - לתרגם את התנ"ך לגרמנית. הנימוק הרשמי היה, שעל ידי זה יתקרבו יותר יהודים לתנ"ך, שמי שאינו יודע את לשון הקדש יוכל ללמוד את

היתה התורה ברורה ומאירת עינים. כידוע, הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל, תלמידו הגדול של הגר"א, שאל פעם את רבו, מדוע אינו מניח תפילין של רבינו תם, כדי לחוש גם לשיטתו. אמר לו הגר"א: אם ארצה לחוש לכל השיטות שיש באופן עשיית התפילין, אצטרך להניח ששים וארבעה זוגות תפילין! וחושבני, שתשובה זו לדיחויא בעלמא אַמְרָה, ולא זו היתה הסיבה האמיתית שבגללה לא הניח הגר"א תפילין דרבינו תם. כי הגר"א ז"ל, למרות שהיה עני מרוד, אם היה סבור באמת שישנן שישים וארבעה ספקות בתפילין, ודאי היה קונה שישים וארבעה זוגות תפילין. אלא שהגר"א לשיטתו סבר, שהוא יכול להכריע בכל מחלוקות הראשונים והאחרונים, ועל כן גם בזה היתה לו הכרעה ברורה שהלכה כרש"י ולא כרבינו תם, ולכן הניח רק תפילין של רש"י ולא של רבינו תם. [נעוד שאל אותו תלמידו הגר"ח: והרי בזהר הקדוש כתוב, שתפילין של רבינו תם הן תפילין של עולם הבא! אמר לו: כן, אבל בעולם הזה הלכה כרש"י, ועל כן צריך להניח כאן רק תפילין של רש"י].⁵

כמובן, לא כל אחד יכול לנהוג כמו הגר"א. אין לנו הכרעה בכל המחלוקות מה היא ההלכה, ולפעמים צריך לחוש לדברי זה ולדברי זה. אבל היה ראוי לשאוף להגיע למדרגתו של הגר"א, להכיר את כל התורה, לראות את כל התורה שבעל פה מקופלת בתוך התורה שבכתב, ולהגיע להכרעות ברורות.

כמדומני שאומרים בשם הגר"א, שכל התורה כולה רמוזה בכל מילה שבתורה, וגם במילה "בראשית" מקופלת כל התורה כולה. אז צריך לראות איפה היא רמוזה במלה "בראשית". זה ודאי לא במדרגה שלנו. הלואי שנבין את התורה שבעל פה כפי שהיא מודפסת לנו בגמרא וברי"ף וברמב"ם ובשאר הספרים. אנו צריכים בעיקר להתמקד להבין את דרכי הסברא שבש"ס ובמפרשים השונים, למה רש"י פירש כך, למה תוספות פירשו אחרת, לא רק לקרוא את המילים, אלא גם לחפש בשכל שלנו את הסברות שעומדות מאחורי הדברים. זה עיקר יגיעת התורה שלנו, לנסות להבין את סברת הדברים. זה גם עיקר תפקידה של הישיבה. הישיבה מקנה לנו ידיעות, אבל את זה אפשר לרכוש גם מחוץ לישיבה. אם אדם יושב בבית המדרש, יקח ש"ס ושלחן ערוך, משנה ברורה ושמירת שבת כהלכתה, גם אז יהיו לו ידיעות רבות. אבל את דרכי העיון, דרכי הסברא - זה הישיבה נותנת. לזה הוא לא יגיע לבד, בדרך כלל. אינני מדבר על אדם כמו הגר"א. אבל אדם ברמת הלימוד שלנו, אם לא ילמד בישיבה - לא יגיע בעצמו לדרכי הסברות, למה זה אמר כך וזה אמר אחרת, איך רש"י למד פשט בסוגיה, איך תוספות למדו פשט בסוגיה, איך הרי"ף למד ואיך הרמב"ם למד. זו צריכה להיות עיקר העבודה שלנו בישיבה, וזה עיקר הנצחון שלנו על גזרת היונים שרצו "להשכיחם תורתך". מסירות הנפש של החשמונאים עזרה, כמובן. לולא מסירות הנפש של החשמונאים, לא היינו יכולים בכלל ללמוד תורה היום. ודאי שהזכות הגדולה היא של החשמונאים, ועל שמם נזקף כל הנצחון הזה. אבל אחרי החשמונאים - אנו צריכים להשלים מה שהם לא הצליחו להשלים, את המלחמה נגד שכחת התורה.

יהי רצון שנוכח לגרש את החשך של אותיות "שכח", את החושך שעל פני תהום, ולגלות את אור התורה. הרי המנורה שבמקדש, שבה נעשה הנס, רומזת על אור התורה ועל חכמת

התורה אצלנו כמאה תורות. אין סנהדרין שתפסוק ותעמיד את התורה על אמיתותה! אמנם מחלוקות אלו מְבֹבֹת פלפולא דאורייתא, ע"י שכל צד מתאמץ להביא ראיה לדבריו, והצד שכנגדו צריך לסתור את הראיות, ובזכות זה יש לנו הרבה ספרים, אבל חז"ל בזמנם קבעו תענית על כך שבימי בית שמאי ובית הלל נעשתה התורה כשתי תורות (ע"י שו"ע אור"ח סי' תק"פ סוף ס"ב). כי לא זו הצורה האמיתית והמלאה של התורה כפי שהיתה מימות משה רבינו, שידעו כל דבר בבירור. זוהי תוצאה של שכחת התורה, שהתחילה בימי היוונים, ורק הלכה והתגברה במשך הדורות. כי גזרות יון - התבטלו ע"י מסירות הנפש של בית חשמונאי והיהודים שהצטרפו עליהם. אבל על שכחת התורה - לא הצלחנו להתגבר.

כיצד נתגבר על שכחת התורה?

השלמת הנצחון על היוונים היא בזה, שנשתדל ללמוד כמה שיותר תורה, ושתתחזק אצלנו ידיעת התורה. אמנם אין בכחנו להכריע בכל המחלוקות בין בית יוסף והרמ"א, ובין הש"ך והט"ז, איננו בעלי שיעור קומה מספיק כדי להכריע במחלוקות האלו, אבל לפחות שתהיה אצלנו עד כמה שיותר ידיעת התורה, וכמה שפחות שכחת התורה. להשתדל לחדש חידושי תורה, לברר דברים, להגיע למסקנות אמיתיות, זהו המשך הנצחון על היוונים עד כמה שאנו יכולים, עד שיבוא משיח צדקנו, ואז כבר לא תהיה שכחת התורה. אז בע"ה תהיה לנו תורה שלמה. אבל בינתיים צריך להתגבר על שכחת התורה. חלק גדול מעם ישראל היום אינו יודע כמעט כלום מן התורה, ואפילו את הפסוק "שמע ישראל" חלק גדול מעם ישראל אינו יודע. שכחת התורה היום היא דבר נורא. אבי מורי ז"ל היה אומר, וגם אחרים אמרו, שהאויב הגדול ביותר שלנו היום איננו האפיקורסות, אלא ה"עם-הארצות". האפיקורסים הראשונים עוד ידעו משהו מהתורה, אלא שהיו רשעים ונלחמו נגדה. אבל האפיקורסים של היום הם פשוט עמי הארצות גמורים. הם לא יודעים כלום. ולכן, כל יהודי שלומד תורה, כל אחד לפי מדרגתו, זהו נצחון על היוונים.

גזרת היוונים על תרגום התורה ניתקה במדה מסוימת את התורה שבכתב מן התורה שבעל פה. אנו צריכים לחזור ולחבר יחד את שתי התורות, לדעת את התורה שבעל פה וגם את התורה שבכתב. לא ניתנו לנו עשרים וארבעה ספרים כדי שנעמיד אותם בארון, אלא כדי שנלמד אותם. כמובן, עיקר הלימוד צריך להיות בתורה בעל פה, אבל צריכים לדעת שהתורה שבכתב היא העיקר, והיא השורש של כל התורה שבעל פה. הגר"א ז"ל לא היה מקבל לישיבה שלו תלמיד שלא היה יודע את כל התנ"ך פחות או יותר בעל פה, וגם הוא עצמו, למרות שידע את התנ"ך בעל פה מגיל צעיר, בכל זאת, מגיל ארבעים שנה ומעלה למד רק תורה שבכתב! אלא שמתוך התורה שבכתב למד את כל התורה שבעל פה, היכן מרומז הדין הזה, והיכן מרומז הדין הזה. הכל ידע למצוא בתוך התורה שבכתב. הרי שהתורה שלמה רק אם לומדים יחד את התורה שבכתב וגם את התורה שבעל פה. הגר"א גם אמר על עצמו, שהוא יודע להכריע בכל המחלוקות של הפוסקים, ובכל מחלוקת יש לו ראיות ברורות כמו מי ההלכה. מפני שאצלו

רוצה שנודה על הנצחון הזה, שנודה ע"י הדלקת נרות שמונה ימים, את זה הוא רמז לנו ע"י הנס שנעשה במנורה.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

התורה⁶, שבזה באו היונים להלחם, להשכיח ולמַעַט את כח התורה, ולהחשיך את אורה⁷. ולכן, כשנצחום - נעשה נס במנורה, להראות שחזר ונתגבר בעולם כח התורה, ונוצחו ומוגרו אלו שבאו להלחם בה. גם הדלקת הנרות שלנו לא באה כהודאה על נס השמן שהיה במנורה, אלא כהודאה על הנצחון במלחמה, שנוצחו אלו שבאו להשכיח את כח התורה. כך הסביר הרב זצ"ל⁸. אלא שהקב"ה רמז לנו, איך הוא

1. אמנם לדעת הרמ"א גם בלשון הארמית יש קדושה, כיון שגם היא ניתנה בסיני, והיא קרובה ללשון הקודש (עי' שו"ת הרמ"א סי' קכ"ח, והגה' הרמ"א לשו"ע אה"ע סי' קכ"ו ס"א), אבל ודאי גם הוא מודה שאין מעלת לשון זו כמעלת לשון הקודש.
2. בספר חסידים (סי' תתקצ"ד) מובא, שראוי ממידת חסידות שלא לדבר בלשון הקודש בבית המרחץ ובבית הכסא (והביאו המשנ"ב בסי' פ"ה סק"ט). וכתב החתם סופר (בהגהותיו לשו"ע שם), שהוא הדין במקום גילולים. וכתב: "ונראה לי דמשום הכי הנהיגו אבותינו את בניהם מבלי לספר בלשון הקודש... משום שגלו לבבל שהיתה מלאה גילולים". ולפ"ז נראה, שבמצרים היתה גם סיבה נוספת שלא לדבר בלשון הקודש עם המצרים [חוץ ממה שהמצרים לא הכירו את לשון הקודש]; והיא, כיון שמצרים היתה מלאה גילולים (עי' רש"י שמות ט, טז), וא"כ לא היה ראוי לדבר שם בלשון הקודש אלא בבית.
3. הרמב"ם כתב: "כי זה הלשון קדוש, לא ימצאו בו שום תיבת גנאי, ואין בו שום תיבה לא לטיפה (של זרע) ולשתן ולצואה ולא לעניני תשימיש, אלא בכינוי" (מו"נ ח"ג פ"ח). ואולם הרמב"ן השיג עליו וכתב, שבאמת יש תיבות בלשון הקודש לענינים אלו. ולכן כתב, דהטעם שנקראת לשון זו לשון הקודש הוא, מפני שדברי התורה והנבואות וכל דברי קדושה כולם בלשון ההוא נאמרו, והוא הלשון שהקב"ה מדבר בו עם נביאיו ועם עמו, ובה נקראו שמותיו הקדושים, ובו ברא עולמו, ומלאכיו וכל צבאיו לכולם בָּשָׂם יקרא בלשון ההוא (רמב"ן שמות ל, יג). [ועי' ט"ז או"ח סי' ש"ז ס"ק י"ג] ומג"א (שם ס"ק כ"ד) שנחלקו אם יש בלשון הקודש קדושה בעצם, או לא. ולכאורה מחלוקת זו תלויה במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, דלהרמב"ם אין קדושה בעצם הלשון (כדעת הט"ז), ולהרמב"ן יש קדושה בעצם הלשון (כדעת המג"א). ומה שהוכיח הט"ז שאין בה קדושה בעצם ממה שמצינו שמותר לדבר בה בבית המרחץ ובבית הכסא (שבת מ, ב), יש לדחות דאין קדושתה כקדושת דברי תורה ממש. וצ"ע.
4. ובגלל זה, חלק ממצנת תלמוד תורה הוא לימוד לשון הקודש, כדאיתא בתוספתא: "קטן היודע לדבר, אביו מלמדו 'שמע' [ישראל] ו'תורה' [צוה לנו משה] ו'לשון הקודש' (תוספתא חגיגה פ"א ה"ג. ועי' ירו' סוכה סוף פ"ג). ועי' רש"י על הפסוק "וְלַמִּדְבָּר אָתָּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם" (דברים יא, יט), שפירש: "מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אביו משיח עמו בלשון הקודש, ומלמדו תורה". וגם הרמב"ם כתב [בפירושו למס' אבות, על דברי המשנה "הַיְיָ זָחִיר בְּמִצְוֵה קִלְה כַּחמֹרָה" (פ"ב מ"א)]: "צריך לזוהר במצוה שיחשוב בה שהיא קלה, כשמחת הרגל ולמידת לשון הקודש, כמצוה שהתבאר לך חומרתה שהיא גדולה, כמילה וציצית ושחיטת הפסח". הרי שגם לדעתו, יש מצוה בלימוד לשון הקודש.
5. ודימה ענין זה למה שאמרו המקובלים, שדברי בית שמאי הם בבחינת עולם הבא, ושבעולם הבא תהיה באמת הלכה כבית שמאי, ולא כבית הלל [כן הביא רבי אברהם בן הגר"א בשם אביו בפירוש "אבני אליהו" על סידור התפלה (בברכת יוצר אור), וכן כתב החיד"א ב"פתח עינים" על מסכת אבות (פ"ה מ"ז)], ופירש, דמה שאמרו במשנה (שם) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים... זו מחלוקת הלל ושמאי", היינו מפני שלענין לבוא יתיקומו סברות בית שמאי, ותהיה הלכה כמותם. ומכל מקום, הלכה בעולם הזה כבית הלל, ואין שום מקום להחמיר כבית שמאי, והעושה כדברי בית שמאי - לא עשה ולא כלום (עי' ברכות יא, א).
6. בספרים מובא, שהארון (שמונחים בו הלוחות) הוא כנגד תורה שבכתב, (שהלוחות הם "מכתב אלקים"), והמנורה (המאירה בלילה) היא כנגד תורה שבעל פה (המפיצה אור על כל מה שתתורה בתורה שבכתב). ולכן אמרו במדרש, שכשהיה אדם אומר לר' טרפון דבר מתוקן, היה אומר: "כפתור ופרח" (בר"צא, ט). היינו, שענין זה מוסבר היטב מכל צדדיו, כראוי לתורה שבע"פ המסומלת ע"י המנורה, שבכל אחד מקנייה היו כפתור ופרח (שמות כה, ג).
7. ולכן טמאו את כל השמנים, דשמן זית מרמז לחכמה (זוהר ח"ג לד, א, ועי' מנחות פה, ב).
8. וז"ל: "נראה לענין, הדלקת נר חנוכה היא עצמה ההודאה וההלל, שע"י יתן אל לבו להודות לה' על הניסים הגדולים שעשה לנו בנצחון המלחמות, וכמו שאומרים: 'הנרות הללו אנו מדליקין, על הניסים ועל התשועות ועל המלחמות... כדי להודות לך על נסידך... ועל ישועתך', ולא נזכר כלל נס פך השמן... ומשום שכל עיקר ההדלקה היא להודות ולהלל ולפרסם נס ה' שהיה זה (הליכות שלמה), תפלה, עמ' שנ"ג. וכן הובא ב'הליכות שלמה', מועדים ח"א, פט"ז ס"ט). וכעין זה כתב המהר"ל (בחיידושו עמ"ס שבת כא, ב, וב"נר מצוה" עמ' כ"ד), וז"ל: "וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה, שלא תהיה בטלה ההדלקה, היו קובעין חנוכה?! כי מה שחייב להודות ולהלל, זהו כאשר נעשה לו נס בשביל הצלותו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות מצוה, כי אין המצוה הנאה אל האדם". ות"י המהר"ל, "שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה, בשביל שהיו מנצחים את היונים; רק שלא היה נראה שהיה הנצחון ע"י נס, שעשה זה השי"ת ולא היה זה מכחם וגבורתם, ולפיכך נעשה הנס ע"י נרות המנורה, שיִדְעו שהכל היה בנס מן השי"ת, וכך המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן השי"ת".